

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України "Про оперативно-розшукову діяльність" від 18.02.1992 р., № 2135-XII // Звід законів України: Сер.3. -2000. -№ 5. -Ст.64 (із змінами і доповненнями, внесеними Законами України від 7.07.1992 р., № 2549-XII; від 26.01.1993 р., № 2932-XII; від 23.12.1993 р., № 3784-XII; від 5.02.1998 р., № 85/98-ВР; від 11.12.1998 р., № 312-XIV; від 13.01.2000 р., № 1381-XIV; від 21.12.2000 р., № 2181-III; від 18.01.2001 р., № 2246-III).

2. Антонов К.В. Проблеми використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності в кримінальному судочинстві // Проблеми оперативно-розшукової діяльності й

забезпечення прокурорського нагляду за законністю. -Луганськ: ЛІВС, 2000.

3. Бажанов С.М. Оправдана ли так называемая доследственная проверка? // Законность. -1995. -№ 1.

4. Бандурка А.М. Правовое регулирование оперативно-розыскной деятельности органов внутренних дел // Бюллетень по обмену опытом работы. -1995. -№ 118.

5. Бандурка О.М. Основи управління органами внутрішніх справ. -Х.: Основа, 1999. -440 с.

6. Наказ МВС України "Про вдосконалення організації діяльності органів досудового слідства МВС України" від 31.10.2002 р., № 1100.

Надійшла до редколегії 20.04.2004

ЯРЕМЕНКО В.В. ПУТИ УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ОПЕРАТИВНЫХ РАБОТНИКОВ СО СЛЕДОВАТЕЛЯМИ ПРИ РЕАЛИЗАЦИИ МАТЕРИАЛОВ ОПЕРАТИВНО-РОЗЫСКОНОГО ПРОЦЕССА

Рассмотрены направления улучшения оперативно-розыскной деятельности следователями и органами дознания системы МВД Украины.

JAREMENKO V.V. WAYS OF IMPROVEMENT OF INTERACTION OF OPERATIVE EMPLOYEES WITH INSPECTORS AT REALIZATION OF MATERIALS OPERATIVE-SEARCH PROCESS

Directions of improvement operative-search activity by inspectors and bodies of inquiry of system of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine are considered.

С.М. ЯРОВИЙ

канд. юрид. наук

Національний університет внутрішніх справ

УДК 351.743:343.85

СУТНІСТЬ ТА ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ ЩОДО ПРОФІЛАКТИКИ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Розглянуті питання службової діяльності працівників органів внутрішніх справ, обумовлені покладеним на них завданням здійснення профілактики правопорушень.

Відомо, що органи внутрішніх справ сьогодні не в повній мірі виконують завдання, поставлені перед ними суспільством. Цьому є багато причин. Вони різні за характером і сутністю. Однак головними з них обігрунтовано слід вважати низький рівень організації профілактичної діяльності та її неналежне нормативно-правове забезпечення. Це значною мірою пояснюється тим, що діяльність ОВС, зокрема міліції, зосереджена переважно на виявленні та розкритті уже вчинених злочинів чи інших правопорушень, тобто основні зусилля спрямовуються на боротьбу з

наслідком, яким є злочинність, а не з її причинами та умовами. Заходи ж, намічені в багатьох державних програмах боротьби із правопорушеннями щодо профілактики правопорушень, виконуються не завжди і не належним чином.

Питання профілактичної діяльності ОВС були предметом досліджень багатьох науковців, зокрема - О.Б. Андреевої [1], М.І. Ануфрієва [2], О.М. Бандурки [3], А.Ф. Зелінського [4], О.М. Литвинова [5], П.П. Михайленка [6] та ін. Разом із тим, слід підкреслити, що проблеми профі-

лактинної діяльності є невичерпними та потребують постійного наукового вивчення, про що неодноразово зазначалося у відомчих нормативних актах системи МВС [7].

Серед суб'єктів профілактики правопорушень ОВС займають особливе місце, обумовлене призначенням, компетенцією, реальними можливостями (інформаційними, кадровими, матеріально-технічними, організаційними тощо). Так, у пунктах 3, 5, 8, 12 статті 10 Закону України "Про міліцію" [8] вказано на обов'язок міліції щодо профілактики правопорушень. Поряд з профілактичною діяльністю ОВС надають суб'єктам профілактики правопорушень інформаційну, організаційну і методичну допомогу.

Метою профілактичної діяльності ОВС є: 1) організація реалізації державної стратегії боротьби із правопорушеннями; 2) створення правової основи, організаційних, тактичних, матеріально-технічних та інших умов для здійснення боротьби із правопорушеннями, а також через виявлення, усунення або нейтралізація криміногенних факторів; 3) виявлення, припинення, запобігання, розкриття та розслідування злочинів та інших правопорушень; 4) забезпечення відшкодування збитків, завданих злочинами фізичним і юридичним особам та державі; 5) розшук та затримання осіб, які вчинили злочини та інші правопорушення; 6) запобігання налагодженню корупційних зв'язків та втягуванню державних службовців у стосунки з криміналітетом; 7) удосконалення правової бази боротьби зі злочинністю; 8) всебічне, повне та своєчасне інформування громадськості про результати профілактичної діяльності.

Для досягнення зазначених вище цілей профілактики правопорушень, ОВС в межах своєї компетенції вирішують наступні основні завдання: 1) аналізують дані про причини і умови, що сприяли вчиненню злочинів та інших правопорушень, розробляють рекомендації щодо їх усунення, подають центральним органам влади, місцевим органам виконавчої влади та місцевого самоврядування узагальнену інформацію з цього питання; 2) здійснюють заходи щодо захисту громадян та їх майна від протиправних посягань; 3) проводять правове виховання населення; 4) розробляють та реалізують комплексні і цільові програми боротьби зі злочинністю та іншими правопорушеннями, а також спеціальні плани профілактики окремих груп та видів правопорушень; 5) залучають громадськість до профілактичної діяльності; 6) беруть на профілактичний облік осіб з явно вираженою антигромадською поведінкою, осіб які систематично порушують громадський порядок; 7) проводять із вищенаведеною категорією осіб індивідуальну профілактичну роботу; 8) виявляють неблагополучні сім'ї з антисоціальною поведінкою; 9) виявляють та поміщують у приймальники розподільники бродяг, осіб, які не мають постійного місця проживання та займаються жебракуванням; 10) сприяють зміцненню у суспільстві атмосфери стабільності, злагоженості та нетерплячості до протиправної поведінки; 11) створюють необхідні організаційні умови для існування дієвого взає-

мозв'язку між загальною організацією боротьби зі злочинністю та правоохоронною діяльністю; 12) інформують населення стосовно кримінологічної обстановки у країні окремих її регіонах, про вжиті профілактичні заходи та їх наслідки, про реальні результати профілактичної роботи; 13) організують взаємодію з питань профілактики правопорушень з іншими правоохоронними органами та громадськими формуваннями правоохоронної спрямованості, з відповідними органами зарубіжних країн та приймають безпосередню участь у здійсненні профілактичних заходів за межами України; 14) стимулюють суб'єктів профілактичної діяльності, які сумлінно та на добровільних засадах виконують покладені на них профілактичні функції, вчасно і у повному обсязі виконують поставлені завдання, досягають значних результатів у профілактиці правопорушень; 15) вивчають і поширюють позитивний досвід, що призводить до правильного розуміння сутності профілактичної діяльності, розповсюджують найбільш перспективні її форми.

Так, в сфері профілактики правопорушень найбільш повно розкриваються соціальні функції, зокрема міліції, щодо: виявлення причин, що породжують правопорушення, умов, що сприяють їх вчиненню, прийняття заходів до усунення таких причин і умов; проведення разом з іншими державними і громадськими організаціями боротьби з пияцтвом та іншими антигромадськими проявами, які призводять до вчинення правопорушень; виявлення осіб, які ведуть антигромадський спосіб життя, і застосування до них передбачених законом профілактичних заходів; проведення разом з іншими державними і громадськими організаціями роботи з попередження дитячої бездоглядності; забезпечення дотримання правил придбання, перевезення зброї, боєприпасів, вибухових матеріалів та інших предметів і речовин за переліком, визначеним діючим законодавством; здійснення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі, надання їм допомоги в трудовому і побутовому облаштуванні.

Профілактична діяльність ОВС включає такі компоненти: виявлення, участь в нейтралізації або усуненні причин та умов правопорушень; виявлення осіб, вчинки яких свідчать про реальну можливість вчинення ними правопорушень; застосування до цих осіб профілактичного впливу, здійснення позитивного впливу на їх оточення; виявлення осіб які готуються до вчинення правопорушень, залучають до протиправної діяльності інших осіб, приймають міри до створення злочинних угруповань.

Об'єктами профілактичної діяльності ОВС є: 1) негативні явища і процеси, що породжують причини й умови, які сприяють вчиненню конкретних правопорушень; 2) юридичні і фізичні особи, у відношенні яких ОВС відповідно до законодавства приймаються заходи для забезпечення встановлених правил, нормативів і стандартів; 3) особи, взяті на профілактичний облік.

Обсяг профілактичної діяльності працівників ОВС справ обмежений їх службовою і посадовою компетенці-

єю. Під першою слід розуміти сукупність прав та обов'язків працівника ОВС України щодо профілактики правопорушень. Відповідно, під посадовою - сукупність прав та обов'язків, які залежать від конкретної посади працівника ОВС. Саме на посаду покладено встановлене нормативно-правовими актами коло повноважень [9, с.21-25]. Особа, яка займає певну посаду, є носієм посадових повноважень. Службова компетенція визначається належністю особи до працівників ОВС України, а посадова - займаною посадою. Зокрема, службова компетенція працівника ОВС визначена в ст.10 Закону України "Про міліцію", відповідно до якої працівник міліції зобов'язаний вжити заходів щодо запобігання і припинення правопорушень. Способи названих дій можуть бути будь-якими. Згадана правова норма є диспозитивною і дозволяє вчиняти працівнику міліції різні дії щодо запобігання та припинення правопорушень за умови, що такі дії не будуть суперечити законодавству. У свою чергу, посадові повноваження працівників ОВС визначені в нормативних актах, які безпосередньо регулюють діяльність певних органів та підрозділів системи МВС України або окремої категорії працівників.

Таким чином, на ОВС покладений основний тягар здійснюваної в державі профілактичної діяльності. Для виконання обов'язків по боротьбі із правопорушеннями, а також функцій по їх попередженню, у міліції створено відповідні головні управління, служби і підрозділи: боротьби з організованою злочинністю, карного розшуку, державної служби боротьби з економічною злочинністю, боротьби з незаконним обігом наркотиків, кримінальної міліції у справах неповнолітніх, адміністративної служби міліції, державні автоінспекції, державні служби охорони, слідчі підрозділи, дізнання, приймальники-розподільники, приймальники-розподільники для неповнолітніх та ін. Для одних підрозділів та служб ОВС профілактика є супутнім результатом функціональних обов'язків, для других - однією із функцій у межах правоохоронної роботи, для третіх - функціональна діяльність включає в себе й профілактику. Виходячи з цього, структурні підрозділи ОВС можна об'єднати у певні групи. Так, в першу групу входять департаменти, головні управління та управління, які виконують координуючі функції, і для яких профілактика правопорушень є супутнім завданням чи супутнім результатом функціональної діяльності. До цієї групи доцільно віднести: департаменти, головні управління та управління адміністративної служби міліції, державної автоінспекції, внут-

рішніх військ та ін. Другу групу складають служби і підрозділи, які безпосередньо проводять боротьбу з так званою загально-кримінальною і організованою злочинністю, і для яких її попередження є однією із функцій у межах правоохоронної діяльності міліції: управління (відділ) боротьби з організованою злочинністю (УБОЗ), управління (відділ) карного розшуку, державна служба боротьби з економічною злочинністю, управління (відділ) боротьби з незаконним обігом наркотиків, підрозділи патрульно-постової служби, служба дільничних інспекторів, служба охорони та ін. Третю групу утворюють органи, для яких профілактика правопорушень є процесуально-правовим обов'язком у межах дізнання та попереднього слідства - вони здійснюють слідчу профілактику правопорушень

ЛІТЕРАТУРА

1. Андреева О.Б. Методи діяльності органів внутрішніх справ щодо профілактики правопорушень: Наук.-практ. посібник. -Харків: Ун-т внутр. справ, 1999. -45 с.
2. Ануфрієв М. Створюється місцева міліція // Урядовий кур'єр. -20.02.2001. -№ 32.
3. Бандурка О.М. Управління в органах внутрішніх справ України: Підручник. -Харків: Ун-т внутр. справ, 1998. -480 с.
4. Зелінський А.Ф. Кримінологія: Навчальний посібник. -Х.: Рубікон, 2000. -240 с.
5. Литвинов О.М. Адміністративно-територіальна координатія діяльності суб'єктів профілактики злочинів в Україні на місцевому рівні: Дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 /НУВС. -Харків, 2002. -276 с.
6. Курс кримінології. Загальна частина: Підручник. -У 2-х кн. /О.М. Джужа, П.П. Михайленко, О.Г. Кулик та ін.; За заг. ред. О.М. Джужа. -К.: Юрінком Інтер, 2001. -352с.
7. Рішення колегії МВС України "Про затвердження Плану основних організаційно-практичних заходів МВС України щодо реалізації Комплексної програми профілактики злочинності на 2001-2005 роки" від 16.12.1999 р., № 8/КМ. -К.: МВС України, 1999. -27 с.
8. Закон України "Про міліцію" від 20.12.1990 р. // ВВР УРСР. -1991. - № 4. -Ст.20.
9. Костюков А.Н. Должностное лицо: административно-правовой статус // Известия ВУЗов. Правоведение. - 1987. -№ 2. -С.21-25.

Надійшла до редакції 09.04.2004

ЯРОВОЙ С.Н. СУЩНОСТЬ И ОБЩАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОРГАНОВ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ ПО ПРОФИЛАКТИКЕ ПРАВОНАРУШЕНИЙ

Рассмотрены вопросы служебной деятельности работников органов внутренних дел, обусловленные возложенной на них задачей осуществления профилактики правонарушений.

JAROVOJ S.N. ESSENCE AND THE GENERAL CHARACTERISTIC OF ACTIVITY OF LAW-ENFORCEMENT ORGANS ON PREVENTIVE MAINTENANCE OF OFFENCES

Questions of service activity of workers of the law-enforcement organs, caused are considered by the task of realization of preventive maintenance of offences assigned to them.